

нового пояснення (зведення всіх соціальних процесів до розвитку економічних відносин та виробничих сил країни) у дослідженні соціальних явищ [Кистяковський 2010, с. 155].

Поряд із категорією необхідності (яка є однаково валідною для дослідження світу природи і світу людини) у дослідженні соціальних явищ також оперують категорією справедливості. Категорія справедливості пов'язана з питанням обов'язку та питанням належного. Спільною для категорій є їхня невід'ємність та загальнозначущість для мислення взагалі. Суттєвою для наукового пізнання є строга диз'юнкція в користуванні категоріями. Категорія необхідності є категорією пізнання, категорія справедливості – оцінки, яка до пояснення явища нічого не додає. «Виносячи моральний вирок, ми маємо поступатись поясненням із причинового боку», – каже Кистяківський [Кистяковський 2010, с.195].

Таким чином, у науковому пізнанні світу можливим є оперування категоріями необхідності та справедливості. Категорія необхідності з однаковою доцільністю може бути застосована як до явищ природи, так і до явищ соціуму. Її застосування пов'язане із причиновим поясненням досліджуваних явищ. Категорія справедливості, яка є категорією оцінки, недоречна у науковому пізнанні природи. У пізнанні соціальних явищ її застосування має бути чітко відмежоване від причинового, позаоцінкового пояснення явищ.

Література:

Кистяковський Б. А. Категории необходимости и справедливости при исследовании социальных явлений // Избранное: в 2-х ч. – Ч. 1. – М.: РОССПЭН, 2010. – С. 135 – 196.

Чи можливий діалог з літературним текстом?

Аліна Полівода

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(Дніпро)

Індивідуальне буття тексту, проголошене філософською герменевтикою, зміщує герменевтичні акценти від археології авторського «Я» до інтерпретаційної свободи в роботі з автентичними текста-

ми. Стверджується, що у процесі читання здійснюється комунікація не між читачем та уявним автором твору, а між читачем і самим літературним текстом з метою виявлення смислу останнього.

Поверховий розгляд даного питання виявить, що метою діалогу з літературним текстом може виступати цілісне сприйняття твору, забезпечене за допомогою методологічного апарату, або осмислення авторської позиції як спроби викриття його історичності та духовності чи формування певного способу мислення реципієнта згідно з ідеологічними установками автора тощо. Тому, на перший погляд, здається очевидним, що вихідною інтенцією діалогу між читачем та літературним твором є суб'єктивне та одностороннє сприйняття реципієнтом позачасового та ідеального у своєму бутті тексту.

Сумнівно, що в такому здійсненні діалогу між текстом та читачем зберігається висловлене М. Гайдегером переконання: «мовити-один-до-одного означає: щось одне одному казати, щось одне одному показувати, сказаному себе поперемінно ввіряти» [Гайдегер 2007, с. 232], – оскільки не виконується первинна умова – комунікація має бути двосторонньою, суб'єкти воліють не лише говорити, але й чути один одного. Недарма Г.-Г. Гадамер, називаючи діалог чи розмову основною моделлю будь-якого порозуміння, наголошує, що «розмова, як відомо, неможлива, якщо один з партнерів неодмінно вважає себе в домінуючому положенні, в порівнянні з іншим» [Гадамер 2000, с. 107–108]. Отже, якщо розмова відбувається там, де суб'єкти змінюють одне одного, то як можливий вплив реципієнта на самодостатній у своєму бутті твір?

У пошуках стратегії, яка б пропонувала дистанціювання від парадигми пасивного реципієнта, можна звернутися до теорії читацького відгуку, оминаючи її радикалізовану версію, за якою читач віднаходить у тексті лише той зміст, який сам у нього вкладає, тобто суб'єктивно формує сутність твору – така позиція аналогічно ігнорує вимогу діалогу. У своїй помірній формі, рецептивної естетиці В. Ізера та Г. Р. Яуса, теорія читацького відгуку зосереджує увагу на активності читача в процесі інтерпретації, де читач доповнює авторський зміст, актуалізуючи потенціал твору в русі свого прочитання та тлумачення.

Твір, на думку представників рецептивної естетики, є не лише текстом чи результатом суб'єктивістського бачення читача, а взаємодією обох факторів: до моменту свого прочитання твір побутує у потенції і лише активна взаємодія адресанта – тексту – адресата пробуджує його до життя. Наприклад, Г. Р. Яус вважає, що літера-

турний текст, а особливо поетичний, існує в просторі діалогічного розуміння, в якому «значення конкретизується далі на опосередкувальному горизонті запитання і відповіді від реценції до реценції» [Яус 2011, с. 520].

Зробити висновок можна словами Роберта Кросмана: «Читач і текст не існують у порожнечі. Радше, вони оточені обширною серією лінгвістичних, літературних та культурних традицій інтерпретації і принаймні деякі з них читач не може не знати і не використовувати, так як це саме те, що зветься «читанням» [Crosman 1987, р. 365]. Спосіб прочитання, таким чином, залежить не лише від суб'єктивної інтенції читача на очікуваний смисл твору, а й від колективної згоди, закріпленої у традиції, щодо шляхів інтерпретації даного тексту. Тому реципієнт здатен впливати на твір, змінюючи традицію його прочитання, формуючи новий спосіб його тлумачення та розуміння, надаючи твору якісно новий зміст.

Література:

1) Гайдеггер М. Дорогою до мови / М. Гайдеггер [пер. з нім. В. Кам'янець]. – Л.: Літопис, 2007. – 232 с.

2) Гадамер Г.-Г. Істина і метод / Г.-Г. Гадамер [пер. з нім. М. Кушнір]. – Т. 2. – К.: Юніверс, 2000. – 478 с.

3) Яус Г. Р. Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика / Ганс Роберт Яус [пер. з нім. Р. Свято і П. Тарашук]. – К.: Основи, 2011. – 624 с.

4) Crosman R. How readers make meaning? / R. Crosman // *Literary Theories in Praxis*. – University of Pennsylvania Press, 1987. – р. 355 – 366.

Пропозиція як складова мови у релігійній філософії Алвіна Платнінги

Марія Полісюк

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(Дніпро)

Пропозиція для А. Платнінги співвідноситься з поняттям судження, якому властиво висловлювати або істину, або брехню. На думку Платнінги, пропозиції як такі не є значеннями. Значенням є те, що